

держави-агресора, або в незаконно створених судових чи правоохоронних органах (відповідно). Тому саме в цьому випадку слід вирішувати питання про кваліфікацію у разі конкуренції загальної та спеціальної норм, віддаючи перевагу останнім. Тобто саме в такому разі дії громадян України потрібно кваліфікувати за частинами 2, 5 або 7 ст. 111-1 КК.

6. Здійснення професійної функції громадянином України на посадах, перелічених у диспозиціях частин 2, 5 або 7 ст. 111-1 КК, не охоплюється складами цих злочинів, лежить поза їх межами, а тому з урахуванням правил кваліфікації такі дії слід додатково кваліфікувати за сукупністю з ч. 2 ст. 111 КК.

Саме така кваліфікація, за сукупністю ч. 2 ст. 111 та частин 2, 5 або 7 ст. 111-1 КК, відповідає принципам кримінально-правової кваліфікації, зокрема принципу повноти кваліфікації, відповідно до якого кваліфікація повинна бути завершеною та вичерпною. Про завершеність та вичерпність кваліфікації можна говорити, зокрема, у випадку, коли кримінально-правову оцінку отримало кожне з діянь, вчинених особою, а при її здійсненні використані всі необхідні чинні кримінально-правові норми.

Іващенко Віта Олександрівна,
професор кафедри кримінології та
кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ДІТЕЙ ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА

Однією з важливих суспільних проблем, що потребує практичного вирішення, є застосування різних видів насильства щодо дітей. Звернемо увагу на положення ч. 2 ст. 52 Конституції України, де зазначено, що будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються законом [1].

Крім того, Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р. [2] закріпив право на захист від усіх форм насильства (ст. 10) та визначив жорстоке поводження з дитиною як будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства над дитиною, зокрема домашнього насильства, а також будь-які незаконні угоди стосовно дитини, зокрема вербування, переміщення, переховування, передача або одержання дитини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану дитини (ст. 1).

Розглянемо як в Україні здійснюється кримінально-правова охорона дітей від сексуального насильства.

По-перше, на міжнародному рівні прийнято низку документів, спрямованих на запобігання і протидію сексуальному насильству щодо дітей, до яких приєдналась і Україна. Наприклад, Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25 жовтня 2007 р., ратифікована Україною у 2012 році [3], передбачає заходи запобігання сексуальній експлуатації та сексуальному насильству стосовно дітей, закріплює перелік таких кримінальних правопорушень, регулює питання захисту прав дітей, які стали жертвами, а також визначає міжнародне співробітництво у цій сфері.

По-друге, Кримінальний кодекс України (далі – КК) [4] містить в Особливій частині розділ IV «Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи», де передбачена відповідальність за більшість кримінальних правопорушень, вчинених на ґрунті сексуального насильства щодо дітей.

Важливо, що законодавець посилив кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості та привів законодавство у відповідність до положень Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства та Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами.

Так, зґвалтуванням (ч. 4 ст. 152 КК) або сексуальним насильством (ч. 4 ст. 153 КК) вважаються дії, вчинені щодо особи, яка не досягла чотирнадцяти років, незалежно від її добровільної згоди. Якщо такі дії вчинені повторно або особою, яка раніше вчинила статевої злочин стосовно дитини, що передбачено частинами 6 ст.ст. 152, 153 КК, то санкції зазначених статей містять покарання позбавлення волі на строк п'ятнадцять років або довічне позбавлення волі.

Крім того, відповідальність передбачена за вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку (ст. 155 КК), розбещення неповнолітніх (ст. 156 КК). Причому, якщо такі кримінальні правопорушення вчиняють близькі родичі або члени сім'ї, особа, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілої особи або піклування про неї, то це вже буде кваліфікований склад злочину.

Звернемо увагу, що в Україні криміналізовано домагання дитини для сексуальних цілей (ст. 156-1 КК). Ч. 1 згаданої статті закріплює: «Пропозиція зустрічі, зроблена повнолітньою особою, у тому числі з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій, особі, яка не досягла шістнадцятирічного віку, з метою

вчинення стосовно неї будь-яких дій сексуального характеру або розпусних дій, у разі якщо після такої пропозиції було вчинено хоча б одну дію, спрямовану на те, щоб така зустріч відбулася». Отже, суб'єктом правопорушення є лише повнолітня особа. У ч. 2 ст. 156-1 КК встановлена відповідальність за пропозицію зустрічі, зроблену повнолітньою особою, у тому числі з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій, неповнолітній особі з метою втягнення її у виготовлення дитячої порнографії, якщо після такої пропозиції було вчинено хоча б одну дію, спрямовану на те, щоб така зустріч відбулася.

По-третє, розділ III ОЧ КК «Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи» містить статтю 149 «Торгівля людьми», що передбачає відповідальність за торгівлю людиною, а так само вербування, переміщення, переховування, передачу або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію.

Обов'язковою ознакою торгівлі людьми є спеціальна мета, а саме – експлуатація потерпілої особи. Відповідно до п. 1 примітки до ст. 149 КК під експлуатацією людини слід розуміти всі форми сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, примусову працю або примусове надання послуг, рабство або звичаї, подібні до рабства, підневільний стан, залучення в боргову кабалу, вилучення органів, проведення дослідів над людиною без її згоди, усиновлення (удочеріння) з метою наживи, примусову вагітність або примусове переривання вагітності, примусове одруження, примусове втягнення у зайняття жебрацтвом, втягнення у злочинну діяльність, використання у збройних конфліктах тощо.

Отже, розглянуте кримінальне правопорушення також передбачає вчинення сексуального насильства, в тому числі щодо дитини. Так, якщо зазначене діяння вчиняється щодо неповнолітнього, то відповідальність настає за ч. 2 ст. 149 КК, а якщо – щодо неповнолітнього його батьками, усиновителями, опікунами чи піклувальниками, або малолітнього, то за ч. 3 ст. 149 КК.

По-четверте, в розділі XII ОЧ КК «Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності» передбачена відповідальність за одержання доступу до дитячої порнографії, її придбання, зберігання, ввезення, перевезення чи інше переміщення, виготовлення, збут і розповсюдження (ст. 301-1 КК), проведення видовищного заходу сексуального характеру за участю неповнолітньої особи (ст. 301-2 КК), створення або утримання місць розпусти і звідництва (ст. 302 КК), сутенерство або втягнення в

заняття проституцією (ст. 303) КК. Потерпілими від цих кримінальних правопорушень можуть бути неповнолітні та малолітні особи і це впливає на кваліфікацію таких діянь.

Підсумовуючи викладене зазначимо, що діти охороняються від сексуального насильства низкою кримінально-правових норм. Україна поступово впроваджує у національне кримінальне законодавство міжнародні та європейські стандарти щодо відповідальності за вчинення правопорушень стосовно дітей. Важливо виявляти і притягувати до кримінальної відповідальності за кожен прояв такого насильства. Це має значення для запобігання таким правопорушенням у подальшому.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України.* URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.

2. Про охорону дитинства: Закон від 26 квіт. 2001 р. № 2402-III. *Верховна Рада України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>.

3. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25 жовтня 2007 р. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text.

4. Кримінальний кодекс України: Закон від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. *Верховна Рада України.* URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

Калиновський Богдан Валерійович,
доктор юридичних наук, професор,
професор спеціальної кафедри № 2
Інституту управління державної охорони
України Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ТРИБУНАЛУ У СПРАВІ ЗЛОЧИНУ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Статут ООН розпочинається словами: «Ми, народи Об'єднаних Націй, сповнені рішучості позбавити прийдешні покоління нещастя війни, яка двічі в нашому житті принесла людству невимовне горе, і знову утвердити віру в основні права людини, у гідність і цінність людської особистості, у рівноправність чоловіків та жінок і в рівність прав більших та малих націй...».